

Psychometric Analysis of the Interpersonal Sensitivity Measure (IPSM) Among Turkish Undergraduate Students

Tayfun DOĞAN*

Seda SAPMAZ**

Received: 5 July 2011

Accepted: 17 January 2012

ABSTRACT: Interpersonal sensitivity is, undue and excessive awareness of and sensitivity to, the behavior and feelings of others. The Interpersonal Sensitivity Measure (IPSM) is a self-reported scale developed by Boyce and Parker (1989) to measure hypersensitivity to interpersonal relations. The aim of the present study is to adapt the IPSM into Turkish. The validity of the IPSM is investigated by confirmatory (CFA) and exploratory (EFA) factor analyses and criterion-related validity. The result of the CFA suggested that the original factor structure of the IPSM does not fit the present data. The EFA revealed a new three-factor structure for the IPSM. The reliability of the IPSM is investigated by computing internal consistency. Results showed that the Turkish IPSM had a high internal consistency (Cronbach alpha = .81). The psychometric properties of the Turkish version of the IPSM showed a satisfactory level of reliability and validity.

Key words: Interpersonal sensitivity, scale, validity, reliability, factor analysis

SUMMARY

Purpose and Significance: No doubt that there are many factors that facilitate and impede establishing healthy social relations and maintaining them. One of the factors which impede or negatively affect social relations can be considered as interpersonal sensitivity. Because interpersonal sensitivity is a situation which causes to misinterpret behaviors of others in interpersonal relations such as believing s/he does not care or misbehaves (Boyce and Parker, 1989). Derogatis, Lipman and Covi (1973) defined interpersonal sensitivity as a feeling of inadequacy and unworthiness as a result of comparing him/herself with others. When definitions and characteristics of interpersonal sensitivity considered, social incompetence, misunderstanding and misinterpreting behaviors of others often, feeling uncomfortable in front of others, taking apart from interpersonal relations, being fearsome, being easily offended (Boyce & Parker, 1989; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989), being oversensitive to being rejected (Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002), being alert to reactions of others, being anxious of being criticized and finding clues around in a biased way can be regarded as characteristics of people with interpersonal sensitivity. All of these characteristics indicate the possibility of interpersonal sensitivity which can also be seen with possible different problems (Wilhelm, Boyce, & Brownhill, 2004). Thus, when the literature reviewed, it was found that interpersonal sensitivity is significantly correlated with depression and predicts it (Boyce & Mason, 1996; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989; Erözkan, 2005; Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002; Rizzo, Daley, & Gunderson, 2006). The aim of this study is to investigate psychometric characteristics of the IPSM on a sample consisting of Turkish university students.

Methods: The participants of the study which was conducted to adapt the IPSM into Turkish consisted of 530 (322 female / 190 male) university students who were majoring in different departments of Gazi University Faculty of Engineering in the 2010-2011 academic year and selected through simple sampling.

* Corresponding author: Ph.D., Sakarya University, Faculty of Education, Sakarya, tayfun@tayfundogan.net

** Res. Assist., Ege University, Faculty of Arts and Letters, Izmir, sapmaz.seda@gmail.com

Their age ranged from 17 to 28; most of them were 19-22 years old and average age is 20.76 ($SD=1.59$) years. As data collection tools, the Tromso Social Intelligence Scale (Silvera, Martinussen, & Dahl, 2001), Life Satisfaction Scale (Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985) and Zung Depression Scale (Zung, 1965) were also used in addition to the IPSM.

Results: Firstly, confirmatory factor analysis (CFA) was performed to determine the structure validity of IPSM. As a result of the CFA, it was concluded that the five-factor structure of the scale was not confirmed in a sample of Turkish university students. In the second stage, exploratory factor analysis (EFA) was done to determine the factor structure of the scale. As a result of the EFA, a three-factor structure of 30 items was explored which explains 36.14% of the total variance ($F1= \%18,70$, $F2= \%11,04$, $F3= \% 6,40$). The eigenvalues of the factors are 5.61, 3.31, 1.92 for $F1$, $F2$, and $F3$, respectively. This results showed similarity to a large extent with the three-factor structure explored by Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, and Liebowitz (2002). Accordingly, the first factor was called as “*interpersonal worry and dependency*”, the second one as “*low self-esteem*”, and the third factor as “*unassertive interpersonal behavior*”.

In order to determine the criterion-related validity of the IPSM, its relation with the Tromso Social Intelligence Scale-TSIS (Silvera, Martinussen, & Dahl, 2001), Zung Depression Scale-ZDS (Zung, 1965) and Satisfaction with Life Scale-SWLS (Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985) was investigated. There was a negative correlation of $-.63$ ($p<.001$, $n=99$) between total scores of the IPSM and the TSIS. A positive correlation of $.35$ ($p<.001$, $n=244$) was obtained between total scores of the IPSM and the ZDS. No statistically significant relations were found between the total scores of the IPSM and the SWLS.

Reliability of the IPSM was checked with internal consistency. Accordingly, Cronbach alfa reliability coefficient was found as $.81$ for the whole scale. Internal consistency coefficients of subscales were found as $.84$, $.64$, and $.73$ for “*interpersonal worry and dependency*”, “*low self-esteem*”, and “*unassertive interpersonal behavior*”, respectively.

Discussion and Conclusions: In this study, it was aimed to investigate Turkish adaptation of the IPSM developed by Boyce and Parker (1989) and its psychometric characteristics. Psychometric characteristics of the scale were investigated through confirmatory and exploratory factor analysis, checking criterion-related validity and internal consistency. The first version of the IPSM developed by Boyce and Parker (1989) consists of 36 items and five subdimensions (interpersonal awareness, need for approval, separation anxiety, shyness, and fragile inner self). However, with a different sample, it was concluded that this five-factor structure of the scale was not confirmed when psychometric characteristics and the factor structure of the IPSM were compared to those found by Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, and Liebowitz (2002). On the contrary, a three-factor structure was explored. In this study conducted by Harb Heimberg, Fresco, Schneier, and Liebowitz (2002), some items of the scale were reversely coded and some were deleted because of low factor loadings and their being overlapping. In this study, the five-factor structure of the IPSM was examined with CFA. However, it was seen that this structure was not confirmed in the sample of this study. Therefore, EFA was done with 36 items and a three-factor structure was found.

As a result, it can be said that the IPSM can be used as a valid and reliable measure to assess interpersonal sensitivity among Turkish university students. This study was conducted with a sample of healthy university students. It can be suggested that further studies can be conducted with different samples and age groups. In addition, this study was conducted with a healthy sample. It can also be studied what kind of factor structure the scale will demonstrate with a clinic sample.

Kişilerarası Duyarlılık Ölçeğinin Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Analizi

Tayfun DOĞAN*

Seda SAPMAZ**

Makale Gönderme Tarihi: 5 temmuz 2011

Makale Kabul Tarihi: 17 Ocak 2012

ÖZET: Kişilerarası duyarlılık, başkalarının duygu ve davranışlarına yönelik aşırı farkındalık ve duyarlılık gösterme olarak tanımlanmıştır. Kişilerarası duyarlılık ölçeği (KDÖ), öz-bildirim tarzı kişilerarası duyarlılığı ölçmeye yönelik geliştirilmiş bir ölçme aracıdır (Boyce & Parker, 1989). Bu çalışmanın amacı KDÖ'yü Türkçeye uyarlamaktır. KDÖ'nün geçerliğini belirlemek üzere ölçüte dayalı geçerlik, açıklayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemleri kullanılmıştır. DFA sonucunda ölçeğin özgün formunun beş faktörlü yapısının doğrulanmadığı görülmüştür. AFA sonucu üç faktörlü yeni bir yapı ortaya çıkmıştır. KDÖ'nün güvenilirliği ise iç tutarlık yöntemiyle incelenmiştir. Buna göre iç tutarlık katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, KDÖ'nün Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: kişilerarası duyarlılık, ölçek, geçerlik, güvenilirlik, faktör analizi

GİRİŞ

İnsanoğlu, dünyaya geldiği andan itibaren kendisiyle ve dış dünyayla sürekli etkileşim hâindedir. İnsanın varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan bu etkileşim, insanın aynı zamanda kendini ve dünyayı anlama ve uyum sağlama çabasına da yardımcı olmaktadır. Bu nedenle kişinin kendisi ve çevresiyle olan etkileşiminin sağlıklı olması, gerek kendini ve dünyayı anlayarak uyum sağlayabilmesi gerekse yaşamdaki varlığını en iyi şekilde sürdürebilmesi açısından son derece önemlidir. Sosyal bir varlık olan insan için sağlıklı ve doyurucu sosyal ilişkiler geliştirmek, ruhsal ve aynı zamanda varoluşsal bir öneme sahiptir.

Kuşkusuz ki insanın sağlıklı sosyal ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürme çabasını kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı pek çok etmen bulunmaktadır. Sosyal ilişkileri engelleyen ya da olumsuz etkileyen etmenlerden birisi de kişilerarası duyarlılık olarak değerlendirilebilir çünkü kişilerarası duyarlılık, kişilerarası ilişkilerde, önemsenip değer verilmediğine ya da kötü davranıldığına inanma gibi diğer insanların davranışlarını hatalı yorumlamaya yol açan bir durumdur (Boyce & Parker, 1989). Derogatis, Lipman ve Covi (1973) ise kişilerarası duyarlılığı, bireyin kendisini diğer insanlarla karşılaştırması sonucu hissettiği yetersizlik ve değersizlik duygusu olarak tanımlamışlardır. İlgili literatür incelendiğinde, kişilerarası duyarlılığı yüksek olan bireylerin kişilerarası ilişkilerle ilgili gerek kendilerine gerekse diğer insanlara ilişkin fonksiyonel olmayan inançlara sahip olduklarına vurgu yapıldığı görülmektedir (Boyce, Hickie, Parker, & Mitchell, 1993; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989; Gilboa-Schechtman, Foa, Vaknin, Marom, & Hermesh, 2008; Vidyanidhi & Sudhir, 2009). Bu inançların içeriğinde daha çok, diğerleri tarafından reddedileceklerine ve küçük duruma düşürüleceklerine ilişkin beklentilerin olduğu görülmektedir (Ayduk, Downey, Testa, Yen, & Shoda, 1999). Nitekim son yıllarda tehlikenin farkına varma, tehlikeye karşı savunma geliştirme gibi olumlu bir içeriği çağrıştırabileceği düşüncesinden hareketle anlam karmaşasını önlemek amacıyla kişilerarası duyarlılığın 'kişilerarası reddedilme duyarlılığı' olarak da adlandırıldığı dikkat çekmektedir (Butler, Doherty, & Potter, 2007; Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002; Sapmaz, 2011; Stafford, 2007). Kişilerarası duyarlılığın kişilerarası reddedilme duyarlılığı olarak adlandırılması, söz konusu yapının önemli görülen diğer insanlar

* Sorumlu Yazar: Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, tayfun@tayfundogan.net

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İzmir, sapmaz.seda@gmail.com

tarafından kabul görmeme kaygısı ve buna yönelik ipuçlarının izlerinin sürülmesi gibi özelliklerle karakterize edildiği şeklinde değerlendirilebilir (Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002; Sapmaz, 2011). Creasey-McInnis (2001)'e göre önemli diğerleri tarafından reddedileceği kaygısını yaşayanlar diğerlerinin belirsiz davranışlarını maksatlı reddetme olarak algılamakta, ilişkilerinde güvensiz ve mutsuz olmaktadır.

Kişilerarası duyarlılığı yüksek olan bireylerin öne çıkan özelliklerinden bir diğeri ise sosyal kaçınma davranışlarıdır çünkü kişilerarası duyarlılığı yüksek olan bireylerin kendi yetersizlikleri ve diğerleri tarafından önemsenmediklerine ya da değer verilmediklerine ilişkin işlevsel olmayan inançları nedeniyle sosyal etkileşimlerden uzak durdukları bilinmektedir (Boyce & Parker, 1989; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989). Sosyal ilişkilerden kaçınma davranışı ise kişilerarası duyarlılığı yüksek olan bireylerin gerek kendilerine ilişkin yetersizlik düşüncelerini gerekse sosyal ortamlardaki ipuçlarının toplanması ve yorumlanmasına ilişkin bilişsel yanlılıklarını pekiştirici bir etki yaratmaktadır çünkü sosyal etkileşimlerden uzak durarak bireyler diğer insanlarla ilgili yanlı düşüncelerinin gerçekliğini test etme fırsatı bulamadıkları gibi, aynı zamanda diğer insanlar tarafından samimiyetsiz ve soğuk olarak da görülebilirler. Bu durum ise diğerlerince önemsenmedikleri düşüncelerini destekleyici nitelikte bir ipucu olarak yorumlanabilir. Buna ek olarak, sosyal etkileşimlerden kaçınmanın mümkün olmadığı durumlarda ise kişilerarası duyarlılığı olan bireylerin diğerleri tarafından reddedilme ya da eleştirilme olasılığını en aza indirmeye düşüncesiyle diğerlerine uygun hareket etme çabasında oldukları belirtilmektedir (Boyce & Parker, 1989). Sonuç olarak kaçma-kaçınma davranışları kişilerarası duyarlılığın şekillenmesinde ya da devamlılığında önemli bir rol oynamaktadır. Boyce ve diğerleri (1992) kişilerarası duyarlılığın; bir kişisel yetersizlik duygusu, sık sık diğerlerinin davranışlarını yanlış yorumlama ve kişilerarası kaçınma, güvenli olmayan davranış vb. gibi diğerleri ile bir arada olunan ortamlarda huzursuzluk yaşanması ile şekillendiğini belirtmişlerdir.

Kişilerarası duyarlılığa ilişkin yapılan tanımlamalar ve karakteristik özellikler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, sosyal yetersizlik, sıklıkla başkalarının davranışlarını yanlış anlama ve yorumlama, başkalarının önünde kendini rahat hissetmeme, kişilerarası ilişkilerden kaçınma, atılgan olamama, kolay incinme (Boyce & Parker, 1989; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989), reddedilmeye karşı aşırı duyarlı olma (Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002), diğerlerinin tepkilerine karşı sürekli tetikte olma, eleştirilmekten aşırı derecede kaygı duyma ve bu nedenle ortamdaki ipuçlarını da yanlı toplama gibi özellikler kişilerarası duyarlılık sahibi bireylerin karakteristik özellikleri arasında değerlendirilebilir. Tüm bu özellikler kişilerarası duyarlılığın muhtemel farklı sorunlarla birlikte görülme olasılığına da işaret etmektedir (Wilhelm, Boyce, & Brownhill, 2004). Nitekim alan yazın incelendiğinde kişilerarası duyarlılığın depresyonla anlamlı ilişkili olduğu ve depresyonun önemli bir yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur (Boyce & Mason, 1996; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989; Erözkan, 2005; Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002; Rizzo, Daley, & Gunderson, 2006). Kişilerarası duyarlılıkla ilişkili sorunlardan bir diğerinin ise sosyal anksiyete olduğu görülmektedir. Kişilerarası duyarlılık ve sosyal anksiyete bozukluğu arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda iki değişken arasında yüksek düzeyde anlamlı korelasyonlar olduğu görülmüştür (Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002; Vidyanidhi & Sudhir, 2009). London, Downey, Bonica ve Paltin (2007) reddedilmeye ilişkin anksiyeteli beklentinin, artan sosyal anksiyete ve geri çekilmenin, yani sosyal ilişkilerden uzaklaşmanın eşsiz bir yordayıcısı olduğunu belirtmişlerdir. Kişilerarası duyarlılık, eşlik ettiği psikolojik problemlerin yanı sıra gerek sosyal ilişkileri engelleyici gerekse bireyin işlevselliğini

bozucu özellikleri ile bir bütün olarak değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkma mücadelesini ve sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirerek bu ilişkileri sürdürme çabalarını zorlaştırıcı bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinde kişilerarası duyarlılığın yaygınlığı ve düzeyinin tespit edilerek bu konuyla ilgili bireysel ya da grupta danışma gibi psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesi ile depresyon ve sosyal anksiyete gibi problemlerin gelişimi ya da devamlılığı önenebilir, aynı zamanda kişilerarası duyarlılığın sağlıklı ve doyurucu sosyal ilişkiler üzerindeki olumsuz etkileri de minimum düzeye indirgenebilir. Bunun için, kuşkusuz ki, ilk olarak kişilerarası duyarlılığın geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ile belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçtan hareketle, bu çalışmada Kişilerarası Duyarlılık Ölçeğinin (KDÖ) Türk üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın alt amaçları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. KDÖ'nün Türkçe formu güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
2. KDÖ'nün Türkçe formu geçerli bir ölçme aracı mıdır?

YÖNTEM

Çalışma Grubu

KDÖ'nün Türkçe uyarlaması için yürütülen çalışmanın katılımcılarını 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören ve kolay örnekleme yöntemiyle seçilen 530 (322 kadın / 190 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin 60'ı birinci sınıfta, 168' i ikinci sınıfta, 154' ü üçüncü sınıfta, 121' i dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir. Yaş aralığı 17 ile 28 arasında değişmektedir, çoğunluk 19-22 yaş aralığındadır ve yaş ortalaması 20.76' dır ($S=1.59$). Katılımcıların 18' i cinsiyetini, 16' sı yaşını ve 29'u ise sınıfını belirtmemiştir.

İşlemler

KDÖ'nün Türkçe uyarlamasını yapmak üzere öncelikle ölçeği geliştiren araştırmacılardan *Gordon Parker* ile e-mail yoluyla iletişime geçilerek gerekli izin alınmıştır. Ölçeğin katılımcılara uygulanması sırasında uygulama ve araştırma ile ilgili gerekli açıklamalar yapılarak gönüllü olanların çalışmaya katılması sağlanmıştır. Uygulamalar yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. KDÖ' nün psikometrik özellikleri, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, ölçüte dayalı geçerlik, madde analizi ve iç tutarlık katsayısının hesaplanması ile incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ)

Boyce ve Parker (1989) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesine yönelik çalışmalar üniversite öğrencileriyle, depresyon hastalarından oluşan gruplarda yürütülmüştür. Faktör analizi sonucu "kişilerarası farkındalık, onaylanma ihtiyacı, ayrılma anksiyetesi, çekingenlik ve kırılgan iç benlik" şeklinde adlandırılan beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı hasta grupta .86, sağlıklı grupta ise .85 olarak bulunmuştur. Alt boyutlara ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları ise .55 ile .80 arasında değişmektedir. Ölçeğin bütünü için test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .70 olarak bulunurken, alt boyutlar için .55 ile .70 arasında değişen değerler bulunmuştur. Ölçüte dayalı geçerlik bağlamında KDÖ ile nörotizm arasındaki korelasyon katsayısı .66 ($p<.001$), düşük benlik saygısı arasındaki korelasyon katsayısı .39 ($p<.001$) olarak

bulunmuştur. KDÖ üzerinde farklı örneklemlerde yapılan çalışmalarda ise orijinalinden farklı faktör yapıları elde edilmiştir. Harb, Heimberg, Fresco, Schneier ve Liebowitz (2002), ölçeğin psikometrik özelliklerini sosyal anksiyete bozukluğu tanısı almış bir grupta incelemişler ve üç faktörlü bir yapı elde etmişlerdir. Bu faktörler, kişilerarası kaygı ve bağımlılık, düşük benlik saygısı ve atılgan olmayan davranışlar olarak adlandırılmıştır. Yine bu çalışmada 7 madde faktör yükleri düşük olduğu için ve aynı anda birkaç faktörde yer aldıkları için ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca dört madde de tersten kodlanmıştır. Ölçüte dayalı geçerlik kapsamında KDÖ ile Beck Depresyon Envanteri (Beck, Steer, & Garbin, 1988) arasında .43 ($p<.001$), Olumsuz Değerlendirme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (Leary, 1983) arasında .71 ($p<.001$), Sosyal Fobi Ölçeği (Mattick & Clarke, 1998) arasında .46 ($p<.001$), Sosyal Etkileşim Anksiyete Ölçeği (Mattick & Clarke, 1998) arasında .70 ($p<.001$) ve Anksiyete Duyarlılık Ölçeği (Reiss, Peterson, Gursky, & McNally, 1986) arasında .19 ($p<.005$) korelasyon elde edilmiştir. KDÖ'nün iç tutarlığı ise .90 olarak rapor edilmiştir.

Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği (TSZÖ)

TSZÖ, Silvera, Martinussen ve Dahl (2001) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Doğan ve Çetin (2009) tarafından yapılmıştır. TSZÖ, 21 maddelik, üç boyutlu, 5' li Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekten “sosyal bilgi süreci” puanı, “sosyal beceri” puanı, “sosyal farkındalık” puanı ve toplam puan olmak üzere dört farklı türde puan alınabilmektedir. Uyarlama sürecinde ölçeğin geçerliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucu toplam varyansın % 44.79' unu açıklayan orijinaliyle benzer şekilde üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu ise uyum iyiliği indeksleri RMSEA=0.057, NFI=0.92, CFI=0.95, IFI=0.95, RFI=0.91, GFI=0.92 ve AGFI=0.91 olarak bulunmuştur. Ölçüte dayalı geçerlik kapsamında Sosyal Beceri Envanteri (Yüksel, 1997) ile .51 korelasyon elde edilmiştir. Ölçeğin tümü için iç tutarlık katsayısı .83 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada TSZÖ'nün iç tutarlığı .84 olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Yaşam Doyumu Ölçeği, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beş maddeden oluşmaktadır ve 7' li Likert tipindedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 5-35 arasında değişmektedir. YDÖ'den alınacak yüksek puanlar yaşam doyumunun iyi olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Buna göre, YDÖ'nün Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .78, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .71 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise YDÖ'nün iç tutarlık katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

Zung Depresyon Ölçeği (ZDÖ)

Zung (1965) tarafından geliştirilen ZDÖ, öz bildirim tarzı 20 maddelik bir ölçektir. Ölçek 4'lü Likert tipindedir. Ölçeğin psikometrik özellikleri Türk üniversite öğrencilerinde Gençdoğan (2001) tarafından incelenmiştir. Bu kapsamda ZDÖ ile Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ve SCL-90 Depresyon Alt Ölçeği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. ZDÖ ile BDÖ arasında .89, SCL-90-D arasında ise .82 korelasyon elde edilmiştir. ZDÖ'nün iç tutarlık katsayısı sağlıklı üniversite öğrencileri için .80 ($n=767$), hasta grup için ise .84 ($n=212$) olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ZDÖ'nün iç tutarlık katsayısı .78 olarak saptanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizine geçilmeden önce, veri ön işleme teknikleri olarak, veriye ait matrislerdeki boş değerler frekans tablolarıyla incelenmiştir. Buna göre maddelere ilişkin tabloların hiçbirinde % 3'den fazla boşluk olmadığı görülmüştür. Ayrıca veri setindeki gürültülü değerler de belirlenmiş ve düzenlenmiştir. KDÖ'nün yapı geçerliğini belirleyebilmek amacıyla açımlayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Faktör analizi çalışmaları için bazı varsayımsal kriterlerin karşılanması gerekmektedir. Bu amaçla AFA için, normal dağılım, doğrusallık ve aykırı değerlerin çıkarılması işlemleri incelenmiştir. DFA için ise uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olup olmadıkları incelenmiştir (Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Geçerlik çalışması olarak ayrıca ölçüte dayalı geçerlikten yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek üzere ise Cronbach alfa iç tutarlık yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15 ve Lisrel 8.54 programlarından yararlanılmıştır.

BULGULAR

Dilsel Eşdeğerlik Çalışması

KDÖ'nün dilsel eşdeğerliğini belirlemek amacıyla "geri çeviri" yönteminden yararlanılmıştır. Bu kapsamda KDÖ, İngilizce özgün formundan Türkçeye, arasında araştırmacılardan birisinin de (SS) bulunduğu, her iki dile de hâkim üç kişi tarafından çevrilmiştir. Elde edilen çeviriler, diğer araştırmacı tarafından (TD) incelenerek, çevirilerdeki en uygun ifadeler Türkçe forma alınmıştır. Elde edilen Türkçe form, psikolojik danışmanlık alanında bir akademisyen tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiş, maddeler arasındaki tutarsızlıklar tartışılarak giderilmiş ve ölçeğe son hâli verilmiştir.

Ölçeğin Türkçe Formuyla İlgili Geçerlik Çalışması

Yapı Geçerliği

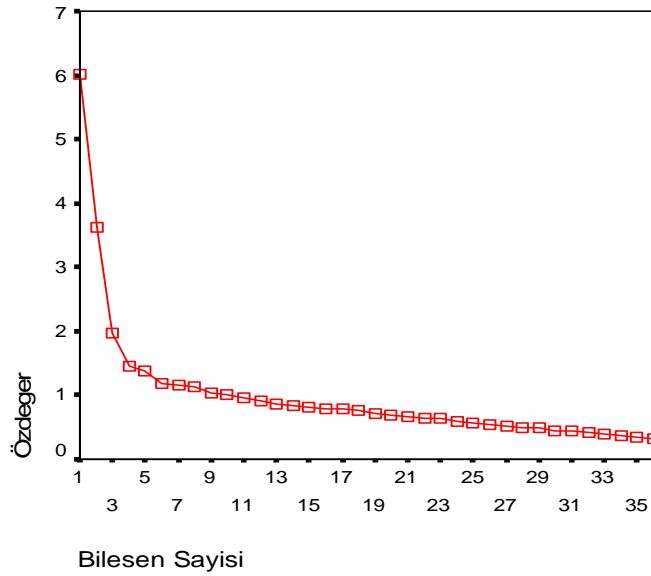
Doğrulayıcı faktör analizi (DFA)

KDÖ'nün beş faktörlü yapısının Türk üniversite öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla DFA yapılmıştır. DFA sonucu uyum iyiliği indeksleri GFI=0.80, NFI=0.79, RFI=0.77, CFI=0.83, IFI=0.83, AGFI=0.77, RMR=0.11, RMSEA=0.08 olarak bulunmuştur. Uyum indeksleri için kabul edilebilir değerler GFI, NFI, RFI, AGFI CFI ve IFI için 0.90'dır. Kabul edilebilir uyum değerlerinin RMSEA için 0.08'den küçük, RMR için ise 0.05'den küçük olması gerekmektedir (Byrne & Campbell, 1999; Hooper, Coughlan, & Mullen, 2008; Marsh, Hau, Artelt, Baumert, & Peschar, 2006; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Bu ölçütlere göre DFA sonuçları incelendiğinde KDÖ'nün beş faktörlü yapısının Türk üniversite öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi (AFA)

KDÖ'nün beş faktörlü yapısı Türk örnekleme doğrulanmamıştır. Dolayısıyla AFA yapılarak KDÖ'nün nasıl bir faktör yapısı gösterdiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Öncelikle veri yapısının faktör analizine uygunluğunu tespit etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin .84 olduğu görülmüştür. Barlet Sphericity testi sonucu ise $\chi^2_{(630)}=4593, 897$ ($p<.000$) olarak bulunmuştur. Verilerin faktör analizine uygunluğu

için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) .60'dan yüksek ve Barlett Testi'nin istatistiksel olarak anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004).

Şekil 1. Yamaç-Birikinti Grafiği

Bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. KDÖ'nün faktör desenini ortaya koymak üzere ilk olarak herhangi bir döndürme işlemi yapılmaksızın temel bileşenler analizi yöntemi kullanılarak analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 36 madde için öz-değeri 1'in üzerinde olan 10 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu faktörlerin toplam varyansa katkısı % 55.57'dir. Söz konusu bu faktörlerin toplam varyansa katkısı ve yamaç-birikinti grafiğinin üçüncü faktörden sonra plato yaptığı görülmektedir. Buna göre, AFA üç faktör göz önüne alınarak tekrar yapılmıştır. Temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi ile üç faktörle sınırlandırılarak yapılan analiz sonucu toplam varyansın % 32.313'ünü açıklayan bir yapı elde edilmiştir. Faktör yükleri .40'dan düşük olan veya binişiklik gösteren 6 madde (31., 26., 12., 9., 11., ve 16. maddeler) ölçekten düşmüştür. Söz konusu maddeler ölçekten çıkarıldıktan sonra analizler tekrarlanmıştır. Nihai olarak toplam varyansın % 36.14'ünü açıklayan (F1= %18,70, F2= %11.04, F3= % 6.40) 30 maddelik üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktörlere ilişkin öz-değerler ise F1, F2 ve F3 için sırasıyla 5.61, 3.31, 1.92'dir. Elde edilen bu sonuç Harb, Heimberg, Fresco, Schneier ve Liebowitz (2002)'in elde ettiği üç faktörlü yapıyla büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda birinci faktör "*kişilerarası kaygı ve bağımlılık*", ikinci faktör "*sosyal özgüven eksikliği*", üçüncü faktör ise "*atılgan olmayan davranışlar*" olarak adlandırılmıştır. AFA sonuçları Tablo 1' de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 1. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

KDÖ Maddeleri	F1	F2	F3
<i>Faktör 1: Kişilerarası Kaygı ve Bağımlılık</i>			
Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü ile ilgili kaygılanırım (KDÖ 30)	.75		
Diğer insanlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığım konusunda kaygılanırım (KDÖ 2)	.66		
Yaptığım ya da söylediğim şeyler konusunda eleştirilmekten kaygı duyarım (KDÖ 10)	.65		
Reddedilme korkusuyla ne düşündüğümü söylemekten kaçınırım (KDÖ 3)	.60		
Eğer birisi yaptığım bir şeyi eleştirirse kendimi kötü hissederim (KDÖ 23)	.58		
İnsanlarla vedalaşırken kendimi güvensiz hissediyorum (KDÖ 1)	.56		
İnsanlarla vedalaşırken kendimi kaygılı hissederim (KDÖ 17)	.55		
İnsanların benim hakkımda ne hissettiklerini umursarım (KDÖ 36)	.53		
Bir birey olarak benim değerim büyük oranda diğer insanların benim hakkımda ne düşündüğüne dayanır (KDÖ 35)	.52		
Birisi bana kızdığı anda incinirim (KDÖ 34)	.50		
Yeni birileriyle tanışırken kendimi tedirgin hissederim (KDÖ 4)	.48		
Diğer insanların beni anlamadığını düşünüyorum (KDÖ 29)	.47		
Yaptığım bir şeyin iyi olduğuna ancak biri bana onun iyi olduğunu söylediğinde inanabilirim (KDÖ 15)	.46		
Her zaman eleştirileceğim beklentisi içindeyim (KDÖ 25)	.44		
Duygularımın insanları bunaltacağından korkarım (KDÖ 19)	.44		
Eğer birisi beni üzerse bunu kolayca zihnimden atamam (KDÖ 28)	.41		
<i>Faktör 2: Sosyal Özgüven Eksikliği</i>			
Eğer insanlar beni gerçekten tanısalılar sevmezlerdi (KDÖ 5)		.63	
Diğer insanlar beni gerçekten tanısalardı, benimle ilgili daha olumsuz düşünenlerdi (KDÖ 24)		.63	
İnsanların beni gerçekten tanımalarını istemem (KDÖ 27)		.57	
Birisi bana iltifatlarda bulunduğu mutlu olurum (KDÖ 18)*		.52	
İnsanların genelde beni sevdiğini hissederim (KDÖ 13)*		.47	
Diğer insanları mutlu hissettirebilirim (KDÖ 20)*		.44	
Yakın ilişkilerimde kendimi güvende hissederim (KDÖ 6)*		.42	
<i>Faktör 3: Atılgan Olmayan Davranışlar</i>			
İnsanlara kızmakta zorlanırım (KDÖ 21)			.73
İnsanları incitebilirim korkusuyla onlara öfkelenmem (KDÖ 7)			.72
Diğer insanların duygularını incitmekten endişe duyarım (KDÖ 33)			.57

Tablo 1'in Devamı

KDÖ Maddeleri	F1	F2	F3
Birini gücendirmek ya da üzmetkense yapmak istemediğim şeyi yapmayı tercih ederim (KDÖ 14)			.55
Diğer insanları eleştirmekten endişe duyarım (KDÖ 22)			.52
Kimseye karşı kaba değilimdir (KDÖ 32)			.50
Bir arkadaşım ile kavga ettikten sonra, tekrar barışana kadar kendimi rahatsız hissedirim (KDÖ 8)			.47
Ölçekten çıkarılan maddeler			
Tanıdığım insanlar beni takdir etmedikçe kendimi mutlu hissetmem (KDÖ 31)			
Birisinin benden memnun olup olmadığından asla gerçekten emin olamam (KDÖ 26)			
Bana yakın kişileri kaybetmekten endişe duyarım (KDÖ 12)			
Diğer insanların nasıl hissettiklerinin daima farkındayım (KDÖ 9)			
Biri beni dikkate almazsa bunu her zaman anlarım (KDÖ 11)			
Yakın olduğum birini memnun etmek için kendim sıkıntıya girebilirim (KDÖ 16)			

*Bu maddeler tersten kodlanmaktadır.

Ölçüte Dayalı Geçerlik

KDÖ'nün ölçüte dayalı geçerliğini belirlemek üzere Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği-TSZÖ (Silvera, Martinussen, & Dahl, 2001), Zung Depresyon Ölçeği-ZDÖ (Zung, 1965) ve Yaşam Doyumu Ölçeği-YDÖ (Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985) ile ilişkisi incelenmiştir. KDÖ ve TSZÖ toplam puanları arasında negatif yönde $-.63$ ($p < .001$, $n=99$) ilişki bulunmuştur. KDÖ ve ZDÖ toplam puanları arasında da pozitif yönde $.35$ ($p < .001$, $n=244$) korelasyon elde edilmiştir. KDÖ ve YDÖ toplam puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Alt boyutlar arasında elde edilen korelasyon değerleri ayrıntılı olarak Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçüte Dayalı Geçerliğe İlişkin Korelasyon Katsayıları

	TSZÖ Toplam	SBS	SB	SF	ZDÖ	YDÖ
KKB	-.55**	-.24*	-.54**	-.45	.33**	-.18**
SÖE	-.46**	-.42**	-.38**	-.31	.33**	-.24**
AOD	-.05	.05	.06	.03	-.06	.15*
KDÖ Toplam	-.63**	-.41**	-.54	-.45	.35**	-.12

** $p < .001$, * $p < .05$ TSZÖ: Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği, SBS: Sosyal Bilgi Süreci, SB: Sosyal Beceri, SF: Sosyal Farkındalık, ZDÖ: Zung Depresyon Ölçeği, YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği, KKB: Kişilerarası Kaygı ve Bağımlılık, SÖE: Sosyal Özgüven Eksikliği, AOD: Atılgan Olmayan Davranışlar, KDÖ: Kişilerarası Duyarlık Ölçeği

Ölçeğin Türkçe Formuyla İlgili Güvenirlik Çalışması

KDÖ'nün güvenirliliği iç tutarlık yöntemiyle hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin bütünü için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Alt boyutlar açısından ise iç tutarlık katsayısı “*kişilerarası kaygı ve bağımlılık*” alt boyutu için .84, “*sosyal özgüven eksikliği*” alt boyutu için .64, “*atılman olmayan davranışlar*” alt boyutu için ise .73 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Puanlanması

KDÖ, 5'li Likert tipinde bir ölçektir. “Hiç uygun değil” (1), “Uygun Değil” (2), “Biraz Uygun” (3), “Uygun” (4), “Tamamen Uygun” (5) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte dört madde (6., 13., 18., ve 20) tersten kodlanmaktadır. KDÖ'den toplam kişilerarası duyarlılık puanı ve üç alt boyuta ilişkin puanlar olmak üzere dört farklı türde puan alınabilmektedir. Ölçekten alınacak yüksek puanlar kişilerarası duyarlılığın yüksek olduğunu göstermektedir. Kişilerarası duyarlılığı yüksek bireyler, kişilerarası ilişkilerde özgüveni düşük, atılman olmayan, ilişkilerinde kaygı ve bağımlılık özellikleri gösteren, kolay incinebilir ve eleştirilme kaygısına sahip bireyler olarak değerlendirilebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Boyce & Parker (1989) tarafından geliştirilen KDÖ'nün Türkçe uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizi, ölçüte dayalı geçerlik ve iç tutarlık katsayısının hesaplanması ile incelenmiştir. KDÖ'nün Boyce ve Parker (1989) tarafından ilk geliştirilmiş hâli 36 maddeden ve beş alt boyuttan (kişilerarası farkındalık, onaylanma ihtiyacı, ayrılma anksiyetesi, çekingenlik ve kırılman iç benlik) oluşmaktadır. Ancak, daha sonra Harb ve diğerleri (2002) tarafından farklı bir örnekleme KDÖ'nün psikometrik özellikleri ve faktör yapısı incelendiğinde ölçeğin bu beş faktörlü yapısının doğrulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık üç faktörlü bir yapı ortaya konmuştur. Ayrıca Harb, Heimberg, Fresco, Schneier ve Liebowitz (2002)'in yaptığı bu çalışmada ölçekteki bazı maddeler tersten kodlanmış ve bazı maddelerde düşük faktör yükü ve binişiklik nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Bu çalışmada ise öncelikle KDÖ'nün beş faktörlü yapısı DFA ile incelenmiştir. Ancak söz konusu yapının seçilen örnekleme de doğrulanmadığı gözlenmiştir. Bundan dolayı, 36 madde üzerinden AFA yapılmış ve üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Harb, Heimberg, Fresco, Schneier ve Liebowitz (2002)'in çalışmasıyla büyük oranda benzerlik göstermesine rağmen bazı maddelerin farklı boyutlarda yer aldığı görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada da dört madde (KDÖ6., KDÖ13., KDÖ18. ve KDÖ20.) tersten kodlanmıştır. Faktör yükü .40'ın altında olan ve binişiklik gösteren altı madde ölçekten çıkarılarak analizler tekrarlanmıştır. Nihai olarak “*kişilerarası kaygı ve bağımlılık*”, “*sosyal özgüven eksikliği*” ve “*atılman olmayan davranışlar*” olarak adlandırılan üç faktörlü yapı benimsenmiştir.

KDÖ'nün ölçüte dayalı geçerliğini ortaya koymak amacıyla TSZÖ, ZDÖ ve YDÖ ile arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Sosyal zekâ, insan davranışlarını anlama ve insan ilişkilerinde ustaca davranma olarak tanımlanmaktadır (Marlowe, 1986; Thorndike, 1920). Kişilerarası duyarlılıkta ise insan davranışlarını yanlış anlama, abartılı bir şekilde değerlendirme ya da insan ilişkilerinde gerektiği gibi davranmama söz konusu olduğundan teorik olarak sosyal zekâ ile negatif bir ilişkisi olabileceği beklentisi oluşmuştur. Elde edilen sonuçlar bu beklentiyi doğrular niteliktedir. Sosyal zekâ ve kişilerarası duyarlılık ve alt boyutları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde kişilerarası duyarlılık ve depresyon arasında ise pozitif yönde ilişki olduğu ortaya konulmuştur

(Boyce & Mason, 1996; Davidson, Zisook, Giller, & Helms, 1989; Erözkan, 2005; Harb, Heimberg, Fresco, Schneier, & Liebowitz, 2002; Rizzo, Daley, & Gunderson, 2006). Bu çalışmada da kişilerarası duyarlılık ve depresyon arasında pozitif yönde manidar bir ilişki bulunmuştur. Kişilerarası duyarlılıkla ilişkisi incelenen bir diğer kavram ise yaşam doyumudur. Yaşam doyumunu açısından KDÖ toplam puanları ve YDÖ toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, KDÖ'nün alt boyutları ile YDÖ arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

KDÖ'nün güvenilirliği için ise iç tutarlık katsayısının hesaplanmıştır. Sosyal özgüven eksikliği alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı kısmen düşük olmakla birlikte (.64), diğer alt boyutlar ve ölçeğin bütünü için elde edilen güvenilirlik katsayılarının (.73-.84) yeterli düzeyde olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, KDÖ'nün Türk üniversite öğrencilerinde kişilerarası duyarlılığı ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilmesi söylenebilir. Bu çalışma sağlıklı üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili bundan sonra yapılacak çalışmaların farklı örneklem ve yaş gruplarında yapılması önerilebilir. Ayrıca bu çalışma sağlıklı bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin klinik örnekleme nasıl bir faktör yapısı göstereceği de incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Ayduk, O., Downey, G., Testa, A., Yen, Y., & Shoda, Y. (1999). Does rejection elicit hostility in high rejection sensitive women? *Social Cognition, 17*, 245-271.
- Beck, A. T., Steer, R. A., & Garbin, M. G. (1988). Psychometric properties of the Beck depression inventory: twenty-five years of evaluation. *Clinical Psychology Review, 8*, 77-100.
- Boyce, P. & Mason, C. (1996). An overview of depression-prone personality traits and the role of interpersonal sensitivity. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 30*, 90-103.
- Boyce, P. & Parker, G. (1989). Development of a scale to measure interpersonal sensitivity. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 23*, 341-351.
- Boyce, P., Hickie, I., Parker, G., & Mitchell, P. (1993). Specificity of interpersonal sensitivity to non-melancholic depression. *Journal of Affective Disorders, 27*, 101-105.
- Boyce, P., Hickie, I., Parker, G., Mitchell, P., Wilhelm, K., & Brodaty, H. (1992). Interpersonal sensitivity and the one-year outcome of a depressive episode. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 26*, 156-161.
- Butler, J. C., Doherty, M. S., & Potter, R. M. (2007). The social antecedents and consequences of interpersonal rejection sensitivity. *Personality and Individual Differences, 43*, 1376-1385.
- Byrne, B. M. & Campbell, T. L. (1999). Cross-cultural comparisons and the presumption of equivalent measurement and theoretical structure: a look beneath the surface. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 30*, 555-574.
- Davidson, J. R., Zisook, S., Giller, E., & Helms, M. (1989). Symptoms of interpersonal sensitivity in depression. *Comprehensive Psychiatry, 30*, 357-368.
- Derogatis, L. R., Lipman, R. S., & Covi, L. (1973). SCL-90: an outpatient psychiatric rating scale-preliminary report. *Psychopharmacology Bulletin, 87*, 49-74.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment, 49*, 71-75.
- Doğan, T. & Çetin, B. (2009). Tromso sosyal zeka ölçeği Türkçe formunun faktör yapısı: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9(2)*, 691-720.

- Erözkan, A. (2005). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası duyarlılık ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 129-155.
- Gençdoğan, B. (2001). *Zung depresyon ölçeğinin üniversite öğrencileri için geçerlik güvenirliği ile faktör yapısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Gilboa-Schechtman, E., Foa, E., Vaknin, Y., Marom, S., & Hermesh, H. (2008). Interpersonal sensitivity and response bias in social phobia and depression: labeling emotional expressions. *Cognitive Therapy and Research*, 32, 605-618.
- Harb, G. C., Heimberg, R. G., Fresco, D. M., Schneier, F. R., & Liebowitz, M. R. (2002). The psychometric properties of the interpersonal sensitivity measure in social anxiety disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 40, 961-979.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. (2008). Structural equation modeling: guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- London, B., Downey, G., Bonica, C., & Paltin, I. (2007). Social causes and consequences of rejection sensitivity. *Journal of Research on Adolescence*, 17(3), 481-506
- Marlowe, H. A. (1986). Social intelligence: evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78(1), 52-58.
- Marsh, H. W., Hau, K.T., Artelt, C., Baumert, J., & Peschar, J. L. (2006). OECD's brief self-report measure of educational psychology's most useful affective constructs: cross-cultural, psychometric comparisons across 25 countries. *International Journal of Testing*, 6(4), 311-360.
- Mattick, R. P. & Clarke, J. C. (1998). Development and validation of measures of social phobia scrutiny fear and social interaction anxiety. *Behaviour Research and Therapy*, 36, 455-470.
- Reiss, S., Peterson, R. A., Gursky, D. M., & McNally, R. J. (1986). Anxiety sensitivity, anxiety frequency and the predictions of fearfulness. *Behaviour Research and Therapy*, 24, 1-8.
- Rizzo, C. J., Daley, S. E., & Gunderson, B. H. (2006). Interpersonal sensitivity, romantic stress, and the prediction of depression: a Study of inner-city, minority adolescent girls. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 469-478.
- Sapmaz, F. (2011). *Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın sosyal anksiyete, reddedilme duyarlılığı ve kişilerarası duyarlılık üzerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling*. NJ: Lawrence Erlbaum.
- Silvera, D. H., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromso social intelligence scale, a self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42, 313-31.
- Stafford, L. (2007). Interpersonal rejection sensitivity: toward exploration of a construct. *Issues in Mental Health Nursing*, 28, 359-372.
- Şimşek, Ö. F. (2008). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: temel ilkeler ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Thorndike, E. L. (1920). Intelligence and its use. *Harpers Magazine*, 140, 227-235.
- Vidyanidhi, K. & Sudhir, P. M. (2009). Interpersonal sensitivity and dysfunctional cognitions in social anxiety and depression. *Asian Journal of Psychiatry*, 2, 25-28
- Wilhelm, K., Boyce, P., & Brownhill, S. (2004). The relationship between interpersonal sensitivity, anxiety disorders and major depression. *Journal of Affective Disorders*, 79, 33-4.
- Yüksel, G. (1997). *Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Zung, W.W. K. (1965). A self-rating depression scale. *Archive General Psychiatry*, 12, 63-70.